

Udział czeskich dominikanów w dyspucie o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny w okresie od XIII do XVI wieku.

(streszczenie)

Zarówno wśród ojców Kościoła, jak i wśród scholastyków panowało przekonanie o wyjątkowej świętości Maryi. Dyskutowano jednak nad koniecznością oraz momentem jej uświęcenia. Czy było to konieczne działanie Boga, czy tylko prawdopodobne? Czy tej szczególnej przywilej/łaskę otrzymała jeszcze przed jej poczęciem? A może w chwili poczęcia albo jakiś czas po? Może nie było niepokalanego poczęcia, a uświęcenie, które dokonało się na pewnym etapie rozwoju płodu? W związku z owymi dyskusjami wypracowano takie pojęcia jak: *praeservatio* oraz *praeredemptio*. Z kolei terminu *immaculata* zaczęto używać prawdopodobnie dopiero w VIII wieku za sprawą Andrzeja z Krety, który użył go na określenie bezprecedensowej inicjatywy Bożej w stosunku do Maryi. Określana tym mianem szczególna łaska czy też przywilej wiąże się jednak z wieloma teologicznymi i filozoficzno-antropologicznymi problemami. Nie można tek kwestii rozstrzygnąć w oderwaniu od nauki o grzechu i łasce, od antropologii, chrystologii czy soteriologii.

Dysputa o niepokalanym poczęciu Maryi stanowiła jedno z najważniejszych wydarzeń intelektualnych i teologicznych o okresie od XIII do XVI wieku. W jej trakcie teolodzy, filozofowie i duchowni z całej Europy debatowali nad kwestią konieczności zainstnienia i znaczeniem niepokalanego poczęcia Maryi, a także nad jego związkami z aktualnie obowiązującą doktryną. W dyspucie tej nie można zapominać o ważnej roli, jaką odegrali czescy dominikanie. W praskim arcybiskupstwie działali wówczas wybitni duchowni, tacy jak Arnošt z Pardubic, Jan Očko z Vlašimi, Jan z Jenštejna oraz Jan Yodňansky, którzy również włączyli się w dyskusję. Swój wkład w debatę mają również dominikanie, tacy jak: Mikuláš Biceps, Jakub ze Soestu, Kolda z Koldic, Vojtěch Raňkuv z Jézora czy Stanislav ze Znojma.

Głównym problemem badawczym, który zostanie podjęty w niniejszym artykule, jest próba uchwycenia i oceny udziału czeskich dominikanów w dyspucie o niepokalanym poczęciu w okresie od XIII–XVI wieku. Autorka skupia się na kilku kluczowych kwestiach: Jakie były zaangażowanie i wkład czeskich dominikanów, zarówno indywidualnych teologów, jak i zakonu jako całości, w debatę na temat niepokalanego poczęcia Maryi? Jakie argumenty i interpretacje teologiczne wykorzystywali czescy dominikanie w obronie lub kwestionowaniu dogmatu niepokalanego poczęcia? Czy wraz z rozwojem dysputy dominikanie ulepszyli sposób swojej argumentacji? W jaki sposób udział czeskich dominikanów w dyspucie wpłynął na rozwijający się dyskurs teologiczny w Europie?

Jeśli chodzi o Uniwersytet Praski, to kwestia niepokalanego poczęcia przez większość okresu, o którym mowa, pozostawała na marginesie zainteresowania profesorów i uczonych uniwersyteckich. Okres XIII–XVI wieku to na terenach czeskich przeważnie czas negacji przywileju niepokalanego poczęcia, zgłaszania swoich wątpliwości i podważania argumentacji oponentów przez dominikańskich duchownych, którzy wówczas stanowili przewagę liczbową. Nie można natomiast jednoznacznie orzec, że wszyscy dominikanie byli przeciwni idei niepokalanego poczęcia. Wydaje się, że ponieważ nie potrafili w sposób wystarczający, pewny, spójny i logiczny – na poziomie akademickiej dysputy – potwierdzić doktryny o niepokalanym poczęciu, powstrzymywali się przed zabieraniem głosu w tej kwestii. Zwykle wśród światowej sławy teologów, którzy wnieśli istotny wkład w rozwój nauki o niepokalanym poczęciu, nie wymienia się czeskich dominikanów. Konstytucja Sykstusa IV natomiast zainspirowała – także na czeskich ziemiach – ruch immakulistyczny i sprawiła, że szala „zwycięstwa” w tej wielowiekowej „bitwie na argumenty” przechyliła się na stronę zwolenników niepokalanego poczęcia.